

До питання критерію повноти інформації

¹Витвицька Оксана, ²Витвицька Наталя

¹Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу,

²Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана

¹okvitvitska@ukr.net, ²nata69vit@ukr.net

Важливою умовою прийняття раціональних рішень є володіння якомога більш повною і точною інформацією про предмет рішення і його наслідки. Однак, у переважній більшості випадків інформація, якою володіє особа, що приймає рішення, як правило є обмежена, відповідно більшість рішень приймається в умовах неповної поінформованості.

Прийняття рішень в умовах невизначеності спричинює невизначеність результатів, яка породжує ризик як загрозу втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання своїх доходів або появи додаткових витрат. Збільшення ступеня поінформованості про об'єкт дозволяє знизити ризик і пов'язані з ним витрати. Водночас, інформація має свою вартість і за збільшення ступеня поінформованості треба додатково платити. Таким чином, постає задача оцінки вартості інформації, необхідної для прийняття ефективних управлінських рішень.

Для вирішення поставленої задачі, зокрема, в умовах невизначеності, запропоновано використовувати ентропію як міру ймовірності перебування системи в даному стані.

Ентропія $H(x)$ визначається за формулою згідно з теоремою К. Шеннона, на основі якої середня кількість інформації, що припадає на один символ, дорівнює [1, с. 178]:

$$H(x) = - \sum_{i=1}^n P_x(x_i) \ln P_i(x_i), \quad (1)$$

де $P_i(x_i)$ — імовірність отримання кожного з n можливих значень показника, що характеризує різноманіття (невизначеність) стану системи, яка досліджується. Під кількістю інформації розуміють величину знятої невизначеності про стан системи [2]:

$$I(x) = H_0(x) - H(x), \quad (2)$$

де $I(x)$ — кількість інформації, отримана про систему у результаті її вивчення; $H_0(x)$ — міра ступеня невизначеності системи (ентропія) до початку спостережень; $H(x)$ — міра ступеня невизначеності системи (ентропія) по закінченні спостережень.

Тоді оцінку вартості інформації можна здійснити за формулою [3]:

$$V_i = \Delta I \cdot V_e - B_i = V_e(H(x)_{j+1} - H(x)_j) - B_i, \quad (3)$$

де V_i — вартість інформації, грн; ΔI — приріст інформації, ніт; V_e — ціна одиниці ентропії, грн./ніт; B_i — витрати на придбання або отримання інформації, грн. Ціна одиниці ентропії може бути розрахована за формулою:

$$V_e = \frac{\Delta E}{H_n^{\text{гран}}(x)}, \quad (4)$$

де ΔE — величина економічної вигоди (попереджених збитків) від використання інформації, грн; $H_n^{\text{гран}}(x)$ — граничне значення ентропії, яке може бути визначене тільки у разі наявності повної інформації про стан досліджуваної системи (явища), ніт.

Природно, постає питання оптимальної кількості спостережень, коли інформація про об'єкт буде повною. Очевидно, повинно існувати якесь граничне значення $n_{\text{гран}}$ таке, що при $n < n_{\text{гран}}$ вибіркова ентропія $H_n(x)$ матиме тенденцію до зростання з ростом n , а при $n > n_{\text{гран}}$ вибіркова ентропія коливатиметься поблизу рівня, що відповідає ентропії $H(x)$ економічного явища. Його можна знайти, побудувавши графік залежності ентропії від кількості спостережень. Точка на такому графіку, яка відділяє ділянку систематичного росту вибіркової ентропії, від ділянки, де $H_n(x)$ вже не зростає, а коливається в межах точності спостережень поблизу прямої, паралельної осі абсцис, і буде граничним значенням вибіркової ентропії. Це граничне значення ентропії може слугувати у якості критерію про необхідний граничний обсяг спостережень за економічним явищем для отримання повної інформації про нього.

Однак, такий підхід не дозволяє встановити момент досягнення $n_{\text{гран}}$ безпосередньо в процесі спостережень/придбання інформації. Тільки після того, коли об'єм спостережень значно перевищить $n_{\text{гран}}$, можна зробити висновок про одержання повної інформації. Очевидно, вартість інформації зростає. В контексті викладеного вище актуальним є питання встановлення тієї величини $\tilde{n}_{\text{гран}}$, яка може слугувати оцінкою дійсного значення $n_{\text{гран}}$, і яку можна знайти ще до моменту стабілізації ентропії.

Література

- [1] Управление. Информация. Интеллект / под ред А.И. Берга, Б.В. Бирюкова, Е.С. Геллера, Г.Н. Поварова. – М.: Мысль, 1976. – 383 с
- [2] Яглом А. М. Вероятность и информация / А.М. Яглом, И.В. Яглом. – М.: Физматгиз, 1960. – 350 с.
- [3] Витвицька О.М. Математичне моделювання процесу вартісної оцінки інформаційного капіталу підприємства / О.М. Витвицька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія :Економічні науки. – 2015 – № 13. – С. 151-154.